

*Bu makale benzerlik taramasına tabi tutulmuştur.
Araştırma Makalesi/ Research Article*

COVID-19 KİŞİSEL TEHDİT ALGISININ COVID-19 ÖNLEMLERİNE UYMA DAVRANIŞLARI ÜZERİNE ETKİSİ

İbrahim TÜRKMEN* Ramazan Rüçhan KAYA** Hale ERSAN***

Öz

Bu araştırmada amaç, Covid-19 kişisel tehdit algısının Covid-19 önlemlerine uyma davranışı üzerindeki etkisini tespit etmektir. Ayrıca araştırmada Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği'nin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, kesitsel tipte nicel araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırma Uşak ilinde yaşayan 18 yaş üstü 369 bireyle gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında, katılımcıları tanıtıcı bilgi formu, Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı Ölçeği ve Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde, SPSS 22 ve AMOS 22 programları kullanılarak frekans, faktör, güvenilirlik, t-testi, Anova, korelasyon ve regresyon analizleri yapılmıştır. Covid-19 kişisel tehdit algısı ve Covid-19 önlemlerine uyum ölçeklerinin geçerli ve güvenilir olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların Covid-19 kişisel tehdit algısının ve önlemlerine uyma davranışlarının cinsiyete ve mesleklerine göre farklılaşmaktadır. Araştırmada bireylerin Covid-19 kişisel tehdit algısının Covid-19 önlemlerine uyma davranışları üzerinde pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Tehdit Algısı, Önlemlere Uyum, Ölçek Uyarlama, Ölçek Geliştirme.

THE EFFECT OF COVID-19 PERSONAL THREAT PERCEPTION ON BEHAVIORS OF COMPLIANCE WITH COVID-19 PRECAUTIONS

Abstract

The aim of this research is to determine the effect of Covid-19 personal threat perception on the behavior of complying with Covid-19 precautions. The research is designed as cross-sectional quantitative research. The research was carried out with 369 individuals over the age of 18 living in Uşak. In the collection of the data, an introductory information form for the participants, Covid-19 Personal Threat Perception Scale, and Scale of Compliance With Covid-19 Precautions were used. In the analysis of the data, frequency, factor, reliability, t-test, Anova, correlation, and regression analysis were performed using SPSS 22 and AMOS 22 programs. Covid-19 Personal Threat Perception Scale and Scale of Compliance With Covid-19 Precautions were found to be valid and reliable. According to the research findings, participants' perception of Covid-19 personal threat and their behavior to comply with their precautions differ according to gender and profession. In the research, it was concluded that individuals' perception of Covid-19 personal threat has a statistically significant positive effect on their behavior to compliance with Covid-19 precautions.

Keywords: Covid-19, Threat Perception, Compliance with Precautions, Scale Adaptation, Scale Development.

* Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, ibrahim.turkmen@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1558-0736.

** Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, ramazan.kaya@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6520-1848.

*** Öğr. Gör., Uşak Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, hale.ersan@usak.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7042-3186.

GİRİŞ

Covid-19; 2019 yılının sonlarında Çin’de ortaya çıkan, SARS-CoV-2 virüsünden kaynaklanan, insandan insana temas ile hızlı bir şekilde bulaşan, üç ay gibi kısa bir sürede dünya geneline yayılan ve Mart 2020’de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi olarak kabul edilen ölümcül bir koronavirüs hastalığıdır. 25 Haziran 2021 tarihi itibarıyla koronavirüs nedeniyle dünya genelinde 179 milyondan fazla doğrulanmış vaka ve 3,8 milyondan fazla ölüm gerçekleşmiştir (WHO, 2021). Türkiye’de ise 26 Haziran 2021 tarihi itibarıyla yaklaşık 5,4 milyon vaka, 49 binden fazla hasta hayatını kaybetmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2021). DSÖ ve Sağlık Bakanlığının verilerine göre Dünya genelinde enfekte olan hastaların yaklaşık %2,17’si; Türkiye’de ise yaklaşık %0,92’si hayatını kaybetmektedir.

Covid-19 pandemisini durdurmanın temel olarak üç yolu bulunmaktadır. Birincisi, sosyal ve ekonomik sektörlerdeki hareket kısıtlamalarının uygulanmasıdır. İkincisi, etkili, güvenli ve seri üretim yapılabilen aşı geliştirilmesi ve yaygın aşılanmanın yapılmasıdır. Üçüncüsü ise sürü bağışıklığı ile durdurma (Regalado, 2020). Aşı geliştirme çalışmalarının başarıya ulaşmasına rağmen üretim ve dağıtım sürecinin uzun sürmesi nedeniyle henüz yaygın aşılanma yapılabilmemiş değildir. Sürü bağışıklığı yolunu denemenin ise çok riskli sonuçları olması muhtemeldir. Bu nedenle DSÖ başta olmak üzere tüm sağlık otoriteleri kişisel ve makro anlamda önlemler alınması gerektiğini belirtmektedir.

DSÖ’nün Covid-19’un etkisini azaltmanın hükümetler için en önemli öncelik olması gerektiği yönündeki açıklamalarına paralel olarak, çoğu ülke hastalığın yayılmasını yavaşlatmak için sıkı önlemler almaktadır. Covid-19 pandemisine yönelik, DSÖ ve Türkiye Sağlık Bakanlığı tarafından maske-mesafe-hijyen olmak üzere, uyulması gereken üç temel önlemin önemi vurgulanmaktadır. Eikenberry ve diğerleri (2020) tarafından yapılan araştırmada maske kullanımının, bulaşmanın ve ölüm oranlarının azaltılmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Söz konusu araştırma sonucuna göre düzgün takılmış kumaş maskelerin koruyuculuğu %20-80, cerrahi maskeler %50-95 ve N95 maskelerinin koruculuğu %70-100 arasında değişmektedir. Ayrıca maske kullanımı Covid-19 hastalığına bağlı ölümleri önemli ölçüde azaltmaktadır. Maskelerin koruyuculuğu, düzenli ve düzgün kullanıma ek olarak sosyal mesafe ve el hijyeni (en az 20 saniye su ve sabunla yıkamak veya alkol bazlı bir el dezenfektanı kullanmak) kurallarına uyulmasıyla birlikte artmaktadır (Eikenberry vd., 2020; Tirupathi vd., 2020; Desai ve Aronoff, 2020).

Covid-19’un yayılmasını azaltmanın etkili yollarından bir diğeri de başkalarıyla yakın, yüz yüze teması sınırlayarak sosyal mesafe kurallarına uyulmasıdır. Sosyal mesafe, “bireyin birlikte yaşamadığı diğer insanlar ile arasında güvenli bir alan sağlaması” anlamına gelir (CDC, 2020). Burada “sosyal mesafe” kavramı, kişinin anlamlı etkileşimleri kesmesi gerektiği şeklinde de anlaşılabilir. Bu nedenle insanlar fiziksel olarak ayrı olsalar bile sosyal bağlantının mümkün olduğu gerçeğini vurgulamaya yardımcı olmak için “fiziksel mesafe” kavramı kullanılmalıdır. Fiziksel mesafe kavramı, kişinin izole olabileceği ancak sosyal ilişkiler açısından yalnız kalamayacağı anlamına gelir (Bavel vd., 2020).

Ülkelerde makro anlamda insanların zorunlu olmadıkça seyahatten kaçınmaları, sokağa çıkma kısıtlamaları, uzaktan eğitim ve çalışma, esnek mesai ve karantina uygulamaları gibi önlemler alınmaktadır (CDC, 2020). Alınan önlemlerin yanı sıra insanlar kendilerinden ve ailelerinden sorumlu olmalı ve önlemlere maksimum derecede uyum göstermelidir. Toplum, kendi güvenliği ve sağlığı için yeni normalleri benimsemelidir (Jamaludin vd., 2020).

Uluslararası ve ulusal olarak alınan tüm önlemlere rağmen pandemi hızla yayılmakta ve ölüm sayıları gün geçtikçe artmaktadır. Ancak pandeminin tüm hızıyla devam etmesine rağmen Covid-19 hastalığını tehdit olarak algılamayan ve önlemlere uymayan bireyler de vardır. İçişleri

Bakanlığı'nın 18 Ocak 2021 tarihli basın açıklamasına göre; yalnızca 11-18 Ocak arasında bir haftalık süreçte bile kısıtlamalara uymayan 24.775 kişiye adli ya da idari işlem yapıldığı açıklanmıştır. İnsanların tüm uyarılara ve Covid-19 hastalığının ölümcül sonuçlarına rağmen önlemlere uymaması pandemi ile mücadelenin başarısını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle insanların Covid-19 pandemisine yönelik alınan önlemlere uymasına etki eden faktörlerin incelenmesi önem arz etmektedir.

Sağlık psikolojisi, bireylerin risk ve tehdiye karşı verdikleri tepkilerin objektif faktörler kadar algılara da bağlı olduğunu göstermektedir (Lalot vd., 2020). Tehdit algısı konusu, genellikle uluslararası ilişkiler, politika, güvenlik sorunları, terör saldırıları gibi bireylerin kişisel güvenliklerini kısıtlayan ve sıkıntıya sokan durumlar üzerine yapılan araştırmalarda tartışılma gelmiştir (Carriere vd., 2018; Stein, 2013; Rousseau, 2007). Ancak salgın hastalıkların da birer tehdit unsuru olabileceği gerçeği Covid-19 pandemisiyle birlikte daha çok dillendirilmeye başlanmıştır. Yapılan çeşitli araştırmalar pandemilerin, insanları korkuya sürükleyen, korku, endişe ve duygusal bozukluklara sebep olabilen durumlar olduğunu göstermektedir (Usher vd., 2020; Stephan vd., 1999). Dolayısıyla bireyleri sağlıkları ile ilgili strese sokan durumları ve bu durumlara yönelik birey tutumlarını anlamak için bireylerin Covid-19 pandemisine yönelik tehdit algı düzeylerini göz önünde bulundurmaları gerekmektedir (Wnuk vd., 2020).

Sağlığa yönelik tehdit algısının iki temel dayanağı bulunmaktadır. Birincisi, hastalığa yakalanmaya yönelik algılanan duyarlılıktır. İkincisi ise hastalığın yaşam üzerindeki etkilerinin şiddetidir. Bu doğrultuda Covid-19 pandemisinin bireylerin stres düzeylerini, risk ve tehdit algılarını arttırdığına yönelik çalışmalar bulunmaktadır (Dryhurst vd., 2020; Broadbent vd., 2015). Algılanan stres, bireylerin stres faktörünü tehdit edici olarak algılamasının ve kişisel kontrolü kaybettiklerine yönelik algılarının bir sonucudur (Liu vd., 2021). Covid-19 pandemisinin bireyler üzerinde anksiyete başta olmak üzere oldukça fazla psikolojik etkileri bulunmaktadır (Wang vd., 2021). Bireyler açısından Covid-19 pandemi süreci, kişisel kontrol algılarını kısıtlayan, kendileri ve sevdiklerinin yaşamlarını riske sokan bir durum olması sebebiyle gerçek bir tehdit olarak algılanmaktadır (Wnuk vd., 2020). Covid-19 pandemisi ile mücadelede bireyler tarafından algılanan tehdidin sosyo-demografik ve bağlamsal özelliklerle ilişkisi belirlenmeli ve ruh sağlığı üzerindeki yansımaları değerlendirilmelidir (Linares vd., 2021).

Rogers (1983)'in koruma motivasyonu teorisine göre bireyler riskli durumları algıladıklarında kendilerini korumaya ve risk oluşturan etmenlere yönelik olarak davranışlarını değiştirir ve önlemler almaya çalışırlar. Salgın hastalıklarla mücadele sürecinde riskin yoğunluğu ve tehdidin gerçek anlamda algılanmaya başlaması, bireyleri kişisel hijyene dikkat etmek, diğer kişilerden uzak durmak, sıklıkla el yıkamak ve maske kullanmak gibi kişisel tedbirlere ve hükümetlerin aldığı önlemlere uymaya yönlendirmektedir (Van der Weerd vd., 2011; Bish vd., 2010). Dolayısıyla tehdit algısı ve önlemlere uyum arasında bir ilişki olduğu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu araştırmanın amacı, Covid-19 kişisel tehdit algısının Covid-19 önlemlerine uyma davranışı üzerine etkisinin tespit edilmesidir. Ayrıca Covid-19 pandemi sürecinde bireylerin hastalığı tehdit olarak algılaması ve önlemlere uyma davranışlarının demografik değişkenlere göre nasıl farklılık gösterdiği incelenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Covid-19 kişisel tehdit algısı demografik değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

2. Covid-19 önlemlerine uyma davranışı demografik değişkenlere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermekte midir?

3. Covid-19 kişisel tehdit algısı Covid-19 önlemlerine uyma davranışlarını istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemekte midir?

YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Araştırmanın türü, nicel araştırma yöntemlerinden açıklayıcı ve kesitsel tipte bir saha araştırmasıdır.

Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Veri Toplama Süreci

Araştırmanın evreni, Uşak ilinde yaşayan 18 yaş üzerindeki bireylerden oluşmaktadır. Örneklem seçiminde kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden bireylere Google Forms üzerinde oluşturulan çevrimiçi anket formu gönderilmiştir. Ayrıca katılımcılardan anket formunu diğer 18 yaş üzeri kişilerle paylaşmaları istenmiştir. Katılımcılar çevrimiçi ankete başlamadan önce; araştırmanın amacı, toplanacak verilerin sadece bilimsel amaçlarla kullanılacağı ve isimlerinin gizli tutulacağına yönelik bilgileri okuduktan sonra araştırmaya gönüllü olarak katıldıklarını onaylamışlardır. Anketi tamamlamak için herhangi bir zaman sınırı bulunmamaktadır. Katılımcıların anket formunu doldurmak için yaklaşık olarak 4-7 dakika vakit ayırmaları gerekmiştir. Katılımcılar ankette yer alan tüm sorulara cevap verdikten sonra gönderebilmektedir. Araştırma verileri, 12 Şubat–12 Mart 2021 tarihleri arasında 391 bireyden toplanmıştır. Kontrol sorusuna yanlış cevap veren ve ölçeklerde yer alan tüm ifadelerle aynı katılım düzeyinde işaretleme yapan 22 katılımcının verileri analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla araştırmada, 369 katılımcıdan elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında; tanıtıcı bilgi formu, Covid-19 kişisel tehdit algısı ve Covid-19 önlemlerine uyum ölçeklerinden oluşan anket formu kullanılmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu; katılımcıların demografik özellikleri ile ilgili “cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu ve mesleği” olmak üzere 5 soru bulunmaktadır.

Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı Ölçeği; Wnuk ve diğerleri (2020) tarafından geliştirilmiş ve iki farklı örnekleme kullanılmıştır. Ölçek; ilk örnekleme iki ifade, ikinci örnekleme ise farklı üç ifade içermektedir. İkinci örnekleme kullanılan ölçeğin Cronbach’s Alpha ($C\alpha$) katsayısı 0,66 olarak tespit edilmiştir. Ölçek 7’li Likert tipi olarak tasarlanmıştır. Bu araştırmada her iki örnekleme kullanılan ölçekler birleştirilerek toplam beş ifadeden oluşan 5’li Likert (kesinlikle katılmıyorum-kesinlikle katılıyorum) haline getirilmiştir. Ölçek, ilk çeviri, değerlendirme, geri çeviri, değerlendirme ve uzman görüşü aşamaları sonucunda Türkçe’ye uyarlanmıştır. İlk çeviri, yazarlar ve Yabancı Diller Bölümü’nde görevli bir öğretim üyesi tarafından yapılmıştır. İlk çeviri aşamasından sonra ölçekte yer alan ifadeler yazarlar tarafından değerlendirilmiştir. Geri çeviri aşamasında Mütercim-Tercümanlık Bölümü’nde görevli iki öğretim üyesi tarafından ölçek İngilizce’ye geri çevrilmiştir. Ölçeğin orijinal hali ile geri çeviri hali karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Değerlendirme sonucunda son hali verilen ölçek ile ilgili Sağlık Yönetimi Bölümü’nde görevli 2 öğretim üyesi ve Psikoloji Bölümü’nde görevli 2 öğretim üyesinden uzman görüşü alınarak ölçeğin Türkçe’ye uyarlanması tamamlanmıştır.

Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği; araştırmacılar tarafından yapılan literatür değerlendirmesi, Covid-19 hastalığına yönelik DSÖ ve T.C. Sağlık Bakanlığı’nın önerilerine

yönelik alınan tedbirlerle bağlı kalınarak 13 ifadeden oluşan madde havuzu hazırlanmıştır. Madde havuzunda yer alan ifadeler anket formu haline getirilerek, Sağlık Yönetimi, Sosyoloji ve Psikoloji bölümlerinde görev yapmakta olan toplam 12 öğretim üyesinden uzman görüşü alınmıştır. Alınan uzman görüşleri çerçevesinde madde havuzunda yer alan 13 ifade 7 ifadeye düşürülmüştür. Elde edilen 7 ifadenin dil geçerliliğinin sağlanması adına Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde görevli bir öğretim üyesinden değerlendirme istenmiştir. Tüm bu aşamalar sonucunda, 7 ifadeden oluşan "Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği" son halini almıştır. Ölçek 5'li Likert tipi (hiçbir zaman-her zaman) olarak tasarlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS.22 ve AMOS.22 programları kullanılmıştır. Demografik özelliklere ilişkin frekans analizi, ölçeklerin geçerliliği açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, ölçeklerin güvenilirliği $C\alpha$ katsayısı, normal dağılım Skewness ve Kurtosis değerleri, demografik özelliklere göre araştırma değişkenlerindeki farklılıklar t-testi ve Anova testleri, değişkenler arasındaki ilişki korelasyon analizi, Covid-19 kişisel tehdit algısının Covid-19 önlemlerine uyma davranışı üzerine etkisi regresyon analizleri ile tespit edilmiştir. Bulguların değerlendirilmesinde %95 güven aralığı ve $<0,05$ anlamlılık düzeyi kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, Uşak ili ve ilçelerindeki 18 yaş üzerindeki bireyleri kapsamaktadır. Araştırmanın kesitsel tipte olması, sadece bir ilde veri toplanması, genellenebilirlik açısından sınırlılık oluşturmaktadır. Bir diğer sınırlılık ise Covid-19 hastalığından en çok etkilenen 65 yaş üstü katılımcılara ulaşılamamış olmasıdır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'ndan izin alınmıştır (Tarih: 12.02.2021 ve sayı: 2021/31).

BULGULAR

Katılımcıların tanımlayıcı özelliklerine ilişkin istatistikleri Tablo 1' de özetlenmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri (n=369)

Özellikler	Frekans	%	Özellikler	Frekans	%
Cinsiyet			Eğitim		
Kadın	192	52,0	İlköğretim	65	17,6
Erkek	177	48,0	Lise	82	22,2
Medeni Durum			Üniversite	183	49,6
Evli	222	60,2	Lisansüstü	39	10,6
Bekar	147	39,8	Meslek		
Yaş (Min=18, Max=61, Ort=33,97 SS=10,30)			Kamu personeli	181	49,1
18-29	131	35,5	Özel sektör çalışanı	59	16,0
30-39	122	33,1	Öğrenci	58	15,7
40-49	89	24,1	Girişimci	30	08,1
50 ve üstü	89	07,3	Diğer	41	11,1
Toplam	369	100	Toplam	369	100

Katılımcıların %52,0'si kadın, %60,2'si evli, %68,6'sı 18-40 yaş aralığında, katılımcıların yaş ortalaması $33,97\pm 10,30$, yaklaşık yarısı (%49,6) üniversite mezunu ve %49,1'i kamu personelidir. Emekli, ev hanımı ve işsiz katılımcıların sayısının çok düşük olması nedeniyle meslek kategorisi içerisinde diğer grubunda yer verilmiştir (Tablo 1).

Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı Ölçeği'ni Türk kültürüne uyarlanmak ve araştırmacılar tarafından geliştirilen Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği'nin geçerliğini kanıtlamak amacıyla açıklayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Ölçeklerin güvenilirliği, α katsayı ile değerlendirilmiştir. Ölçeklerin güvenilirliğinde Nunnally ve diğerleri (1994) tarafından önerilen $\alpha > 0,70$ sınırı dikkate alınmıştır.

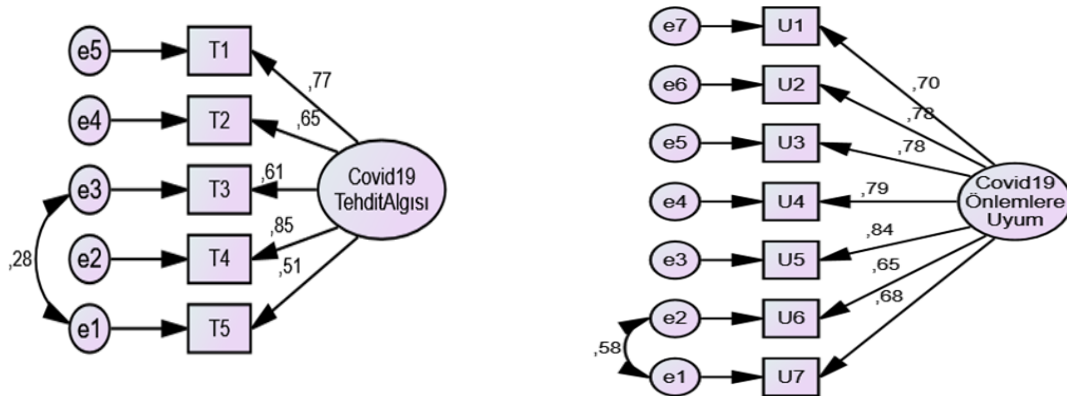
Tablo 2: Ölçeklerin Açıklayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı Ölçeği		Faktör Yüklere
<i>KMO= 807; Barlett's Test of Sphericity ($\chi^2=634,541$; sig. =,000)</i>		
<i>Özdeğer=2,915; Toplam Açıklanan Varyans=58,306, $\alpha = 0,819$</i>		
Covid-19 ile enfekte olursam, hastalığın şiddetli olmasından korkuyorum.		,847
Covid-19 ile enfekte olmaktan ve hastalanmaktan korkuyorum.		,798
Covid-19'a yakalanma riskinin yüksek olduğunu düşünüyorum.		,750
Sevdiklerimden birinin enfeksiyon kapıp hastalanmasından korkuyorum.		,734
Temas halinde olduğum insanlardan koronavirüs kapma riskimin yüksek olduğunu düşünüyorum.		,678
Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği		Faktör Yüklere
<i>KMO= 872; Barlett's Test of Sphericity ($\chi^2=1513,522$; sig. =,000)</i>		
<i>Özdeğer=4,420; Toplam Açıklanan Varyans=63,147, $\alpha = 0,898$</i>		
Hijyen kurallarına daha çok dikkat ediyorum.		,847
Zorunluk olmadıkça dışarı çıkmıyorum.		,815
Sokağa çıkma kısıtlamalarına uyuyorum.		,797
Sosyal mesafeye dikkat ediyorum.		,791
Maske takmadan dışarı çıkmıyorum.		,790
Kapalı ve kalabalık ortamlardan uzak duruyorum.		,766
Salgınla ilgili yetkililerin tavsiyelerine uyuyorum.		,752

Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı ölçeğine uygulanan AFA sonuçlarına göre tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin tek faktörlü yapısı toplam varyansın %58,306'sını açıklamıştır ($KMO = 0,807$, $\chi^2 = 634,541$, $df = 10$, $p=0,000$). Ölçekte yer alan ifadelerin faktör yükleri; 0,847 ile 0,678 arasında değişmektedir. Ölçeğin $\alpha = 0,819$ 'dur (Tablo 2).

Covid-19 Önlemlerine Uyum ölçeğine uygulanan AFA sonuçlarına göre tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçeğin tek faktörlü yapısı toplam varyansın %63,147'sini açıklamıştır ($KMO = 0,872$, $\chi^2 = 1513,522$, $df = 21$, $p=0,000$). Ölçekte yer alan ifadelerin faktör yükleri; 0,847 ile 0,752 arasında değişmektedir. Ölçeğin $\alpha = 0,898$ 'dir (Tablo 2).

Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı Ölçeği ve Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği'ne yönelik yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçları Şekil 1 ve Tablo 3'te verilmiştir.

Şekil 1: Ölçeklerin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı ölçeğine yönelik yapılan DFA analizinde $\chi^2/df = 7.095$ olduğu için modifikasyon önerileri doğrultusunda e1 ile e3 arasında kovaryans atanmıştır. Tekrarlanan analiz sonucunda ölçeğin test değerleri $\chi^2/df (2,800)$ istatistiksel olarak anlamlı ve GFI (0,988), AGFI (0,956), CFI (0,989), NFI (0,982), RMSEA (0,070), SRMR (0,0214) kabul edilebilir uyum indeks değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlarla birlikte Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı ölçeğinin kullanılabilir olduğu anlaşılmıştır (Tablo 3).

Covid-19 Önlemlerine Uyum ölçeğine yönelik yapılan DFA analizinde $\chi^2/df = 13,665$ olduğu için modifikasyon önerileri doğrultusunda e1 ile e2 arasında kovaryans atanmıştır. Tekrarlanan analiz sonucunda ölçeğin test değerleri $\chi^2/df (4,652)$ istatistiksel olarak anlamlı ve GFI (0,957), AGFI (0,908), CFI (0,968), NFI (0,960), RMSEA (0,100) ve SRMR (0,0329) kabul edilebilir uyum indeks değerlerine sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuçlarla birlikte Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı ölçeğinin kullanılabilir olduğu anlaşılmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Ölçeklerin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Uyum Değerleri*	Kabul Edilebilir Uyum*	İyi Uyum*	Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı	Covid-19 Önlemlerine Uyum
X ² /df	≤ 5	≤ 2	2,800	4,652
GFI	≥ 0,90	≥ 0,95	0,988	0,957
AGFI	≥ 0,85	≥ 0,90	0,956	0,908
CFI	≥ 0,95	≥ 0,97	0,989	0,968
NFI	≥ 0,90	≥ 0,95	0,982	0,960
RMSEA	≤ 8	≤ 5	0,070	0,100
SRMR	≤ 10	≤ 5	0,0214	0,0329

* Kaynak: Wheaton vd., (1977); Schermelleh-Engel vd., (2003).

Araştırmanın değişkenleri ile ilgili minimum, maksimum, ortalama, standart sapma, Skewness ve Kurtosis değerleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4: Ölçeklere ilişkin tanımlayıcı istatistikler

Ölçekler	n	Min	Max	Mean	SS	Skewness	Kurtosis
Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı Ölçeği	369	1,00	5,00	3,62	1,02	-0,699	0,013
Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği	369	1,00	5,00	4,48	0,71	-1,363	1,484

Katılımcıların Covid-19 kişisel tehdit algısı ölçeğine verdikleri puanların ortalaması $3,62 \pm 1,02$ ve Covid-19 önlemlerine uyum ölçeğine verdikleri puanların ortalaması $4,48 \pm 0,71$ ’dir. Ortalamaların değerlendirilmesinde Balay ve diğerlerinin (2014) araştırmalarında kullandıkları beşli Likert tipli ölçeklere yönelik kesim noktaları (4/5=0,80) dikkate alınmıştır. Buna göre ortalamalar; “1,00-1,79=çok düşük, 1,80-2,59= düşük, 2,60-3,39= orta, 3,40-4,19= yüksek ve 4,20-5,00= çok yüksek” olmak üzere beş düzeyde değerlendirilmiştir. Buna göre katılımcıların Covid-19 kişisel tehdit algılarının “yüksek”, Covid-19 önlemlerine uyma davranışlarının ise “orta” düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Normallik varsayımında Skewness ve Kurtosis değerlerinin $\pm 1,500$ aralığında olma kriteri dikkate alınmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Covid-19 kişisel tehdit algısı ölçeğinin Skewness değeri -0.699, Kurtosis değeri 0.013; Covid-19 önlemlerine uyum ölçeğinin Skewness değeri -1.363, Kurtosis değeri 1.484’tür. Her iki ölçeğin Skewness ve Kurtosis değerleri $\pm 1,500$ arasında olduğu için araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (Tablo 4).

Katılımcıların demografik özelliklerine göre Covid-19 kişisel tehdit algısı ve Covid-19 önlemlerine uyma davranışlarındaki farklılıklarının tespit edilmesi amacıyla yapılan t-testi ve ANOVA testlerinin sonuçları Tablo 5’te yer almaktadır. Katılımcıların medeni durumu, eğitim

durumu ve yaş gruplarına göre Covid-19 kişisel tehdit algısı ve Covid-19 önlemlerine uyum ölçeklerinin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p>0,05$) bulunmazken cinsiyet ve mesleklerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) tespit edilmiştir.

Tablo 5: Covid-19 kişisel tehdit algısı ve Covid-19 önlemlerine uyum ölçeklerinin ortalama puanlarının demografik değişkenlere göre farklılıklarının incelenmesi

Değişkenler		Covid-19 kişisel tehdit algısı (ort±ss)	Covid-19 önlemlerine uyum (ort±ss)
Cinsiyet	Kadın	3,74±0,96	4,61±0,60
	Erkek	3,48±1,07	4,33±0,79
	t	2,385	3,702
	p	0,018*	0,000*
Medeni Durumu	Evli	3,62±1,03	4,48±0,67
	Bekar	3,62±1,02	4,48±0,77
	t	0,28	0,56
	p	0,978	0,955
Yaş	18-29	3,55±0,96	4,44±0,80
	30-39	3,50±1,13	4,39±0,78
	40-49	3,76±0,90	4,62±0,43
	50 ve üstü	3,99±1,12	4,62±0,55
	F	2,550	1,185
	p	0,062	0,068
Eğitim Durumu	İlköğretim	3,45±1,13	4,40±0,67
	Lise	3,70±1,02	4,59±0,61
	Üniversite	3,58±0,99	4,43±0,79
	Lisansüstü	3,92±1,02	4,60±0,52
	F	1,959	1,546
	p	0,120	0,202
Meslek	Kamu personeli	3,74±1,02	4,51±0,60
	Özel sektör çalışanı	3,34±1,07	4,53±0,69
	Öğrenci	3,78±0,82	4,53±0,66
	Girişimci	3,43±1,05	4,08±0,99
	Diğer	3,40±1,13	4,47±0,92
	F	2,841	2,755
	p	0,024*	0,028*

*: $p<0,05$

Katılımcıların cinsiyetine göre; Covid-19 kişisel tehdit algısı ve Covid-19 önlemlerine uyum ölçeklerinin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların (3,74±0,96) erkeklerden (3,48±1,07) daha yüksek Covid-19 kişisel tehdit algısının olduğu görülmüştür. Kadın katılımcıların (4,61±0,60) erkeklerden (4,43±0,79) daha yüksek Covid-19 önlemlerine uyum davranışları sergilediği tespit edilmiştir (Tablo 5).

Katılımcıların mesleklerine göre Covid-19 kişisel tehdit algısı ve Covid-19 önlemlerine uyum ölçeklerinin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Farklılığın kaynağının tespit edilmesine yönelik Post-hoc testi yapılmıştır. Ölçeklerin varyansları homojen olduğu için Post-hoc testlerinden LSD testi yapılarak grup farklılıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların mesleklerine göre Covid-19 kişisel tehdit algısının LSD testinde farklılığın kaynağının özel sektör çalışanlarının olduğu görülmüştür. Özel sektör

çalışanlarının Covid-19 kişisel tehdit algısının (3,34±1,07) diğer meslek gruplarından daha düşük olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların mesleklerine göre Covid-19 önlemlerine uyum davranışlarının LSD testinde farklılığın kaynağının girişimciler olduğu görülmüştür. Girişimcilerin Covid-19 önlemlerine uyum davranışlarının (4,08±0,99) diğer meslek gruplarından daha düşük olduğu anlaşılmıştır (Tablo 5).

Tablo 6: Covid-19 kişisel tehdit algısı ile Covid-19 önlemlerine uyum değişkenlerine ilişkin korelasyon analizi

Değişkenler		Covid-19 önlemlerine uyum
Covid-19 kişisel tehdit algısı	Pearson Correlation	0,387**
	Sig. (2-tailed)	0,000

**p<0,01, *p<0,05

Covid-19 kişisel tehdit algısı ile Covid-19 önlemlerine uyma davranışı arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir Covid-19 kişisel tehdit algısı ile Covid-19 önlemlerine uyma davranışı arasında ($r= 0,387$, $p<0.01$) pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 7: Covid-19 kişisel tehdit algısı ile Covid-19 önlemlerine uyum üzerine etkisine yönelik regresyon analizi

Değişkenler	Covid-19 önlemlerine uyum ²					
	β	p	t	F	R	R ²
Costant	3,511	,000	28,058	64,542	0,387	0,150
Covid-19 kişisel tehdit algısı ¹	0,267	,000	8,034			

1: Bağımsız değişken, 2: Bağımlı değişken

Korelasyon analizi ile değişkenler arasında tespit edilen anlamlı ilişkiler sonucunda regresyon analizine geçilmiştir. Covid-19 kişisel tehdit algısının Covid-19 önlemlerine uyum üzerine etkisine yönelik kurulan regresyon modeli, istatistiksel olarak anlamlıdır ($F=64,542$, $p<0.01$). Basit doğrusal regresyon modeline göre Covid-19 kişisel tehdit algısının Covid-19 önlemlerine uyum üzerine pozitif yönde anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir ($\beta=0,267$, $p<0.01$). Covid-19 kişisel tehdit algısı +1 birim arttırıldığında Covid-19 önlemlerine uyum davranışının 0,267 artacağı anlaşılmaktadır. Bağımlı değişken olan Covid-19 önlemlerine uyum davranışını açıklamada Covid-19 kişisel tehdit algısının önemli bir unsur olduğu tespit edilmiştir. Covid-19 kişisel tehdit algısı Covid-19 önlemlerine uyum davranışındaki değişimin %15,0'ini ($R^2= 0,150$) açıklayabilmektedir (Tablo 7). Bu sonuca göre, H_3 "Covid-19 tehdit algısı Covid-19 önlemlerine uyma davranışını pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir" hipotezi kabul edilmiştir.

TARTIŞMA

Araştırma bulgularına göre katılımcıların Covid-19 hastalığını "yüksek" düzeyde kişisel tehdit olarak algıladıkları, önlemlere uyma davranışlarının ise "orta" düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Kadınların, erkeklere göre hem Covid-19 hastalığını kişisel tehdit olarak algılama hem de Covid-19 önlemlerine uyma davranışı düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuç literatürdeki araştırma sonuçlarıyla benzerdir. Jin ve diğerleri (2020) Covid-19 sebebiyle ölüm riskinin erkeklerde daha yüksek olmasına rağmen Covid-19 tehdit algısına yönelik yapılan çalışmalarda, kadınların Covid-19 tehdit algı düzeylerinin erkeklere oranla daha yüksek düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Linares ve diğerleri (2021) de kadınların erkeklerden daha yüksek düzeyde Covid-19 hastalığını tehdit olarak algıladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Wang, ve diğerleri (2020) Covid-19 pandemisinin kadınlar üzerinde daha büyük stres, anksiyete, depresyon gibi psikolojik etkisinin olduğunu tespit etmiştir.

Bu çalışmada katılımcıların medeni durumu, eğitim durumu ve yaş gruplarına göre Covid-19 kişisel tehdit algısı ve Covid-19 önlemlerine uyum ölçeklerinin puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır. Linares ve diğerleri (2021) bu

araştırmada olduğu gibi Covid-19 tehdit algı düzeylerinin medeni durum ve yaş değişkenlerine göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ancak literatürde yer alan araştırmalarda yaşlı bireylerin Covid-19 pandemisine yönelik tehdit algılama düzeylerinin gençlere oranla daha yüksek olduğu, ayrıca sağlık çalışanı olan bireylerin ise çalışmayanlara oranla daha düşük düzeyde tehdit algısına sahip olduğu tespit edilmiştir (Gesser-Edelsburg vd., 2020; Jin vd., 2020; Kavaklı vd., 2020; Mertens vd., 2020; Ning vd., 2020). Bir başka araştırmada ise enfekte bir aile üyesi olanlarda ve evlerinin dışında çalışmak zorunda kalan gençlerde daha yüksek düzeyde anksiyete ve stres görülmüştür (Mazza vd., 2020). Eğitim düzeyi açısından ise eğitim düzeyi arttıkça risk ve tehdit tutumunun artış eğiliminde olduğu görülmüştür (Jahangiry vd., 2020).

Araştırma bulgularının bir diğeri özel sektör çalışanlarının Covid-19 kişisel tehdit algısının diğeri meslek gruplarından daha düşük olduğudur. Bu sonuç Bavel ve diğeri (2020) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır. Düşük ücretle çalışmak zorunda kalanlar fiziksel mesafeyi uygulama imkanına sahip olmayabilir. Ekonomik zorluklar nedeniyle asgari ücretle çalışanlar toplu taşıma kullanma zorunda olabilir. Genellikle ücretli hastalık izni ve uzaktan çalışma imkanından mahrum olabilirler. Bu çalışanlar pandemi ile ilgili halk sağlığı bilgileri konusunda daha temkinli olabilir ve önerilen güvenlik önlemlerini uymakta zorluk çekebilirler. Dolayısıyla ekonomik imkanları kısıtlı olan bireylerin pandemiye tehdit olarak algılama düzeyi düşük olması beklenebilir bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma bulgularının bir diğeri de girişimcilerin Covid-19 önlemlerine uyum davranışlarının diğeri meslek gruplarından daha düşük olmasıdır. Covid-19 pandemisi bir sağlık krizi olmasının yanı sıra Büyük Buhan'dan bu yana yaşanan en büyük ekonomik kriz haline gelmektedir (Soto-Acosta, 2020). Covid-19 pandemisi tüm ülkeleri ve insanları ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak ciddi bir şekilde etkilemiştir. Pandemi ile mücadele kapsamında birçok hükümet, "zaruri olmayan" işletmelerin geçici olarak kapatılmasını ve evden çalışma uygulamasını zorunlu kılmıştır (Pan vd., 2020). Bu durum girişimcileri zor durumda bırakmakta ve işletmelerin hayatta kalabilmesi için bazı önlemleri göz ardı etmelerine neden olmaktadır.

Araştırmanın son bulgusu ise bireylerin Covid-19 kişisel tehdit algısı, Covid-19 ile ilgili önlemlere uyma davranışlarını olumlu olarak etkilemektedir. Diğeri bir deyişle Covid-19 hastalığını kişisel tehdit olarak algılayan bireyler alınan önlemlere daha fazla dikkat etmektedirler. Khosrav, (2020) yapmış olduğu araştırmada Covid-19 ile ilgili bireylerin duygusal endişeleri, önleyici tedbirlerin benimsenmesinde ve bireylerin önlemleri uyma davranışına katılımında önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Bavel ve diğeri (2020) ise insanların iyimserlik önyargısı sergilemelerinin pandemi ile ilgili mücadelede zorluklara neden olduğunu belirtmektedir. İyimserlik önyargısı "kötü şeylerin kendi başlarına diğeri göre daha az geleceğine yönelik inancı" ifade etmektedir. İyimserlik önyargısı, olumsuz duygulardan kaçınmak için faydalı olabilse de insanların bir hastalığa yakalanma olasılıklarını hafife almalarına ve bu nedenle halk sağlığı uyarılarını görmezden gelmelerine yol açabilir. İletişim stratejileri, aşırı endişe ve korku duygularına neden olmadan iyimserlik önyargısını kırmak arasında bir denge kurmalıdır. Farooq ve diğeri (2000) bireylerin kendi kendine izolasyon gibi önleyici tedbirleri benimseme motivasyonunu artırmak için, durumun ciddiyeti hakkında bilgilendirmenin önemli olduğunu belirtmektedir. Benzer bir şekilde Jose ve diğeri (2021) de yetersiz bilginin, davranış değişikliği için bir engel olduğunu düşünmektedirler. Hastalık geliştirme riskinin düşük olduğuna inanan bireylerin sağlıksız veya riskli davranışlarda bulunma olasılıkları daha yüksektir. Bu bağlamda daha yüksek algılanan tehdidin, sağlığı geliştirici davranışlarda daha yüksek bir katılım olasılığına yol açacağını öngörmektedir. Bu nedenle, belirli bir sağlık problemini ciddi olarak algılayan bu bireyler,

hastalığa yakalanmaya daha yatkın hissettiklerinden sağlık probleminin ortaya çıkmasını önlemek için davranışlarda bulunma olasılıkları daha yüksektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Covid-19 Kişisel Tehdit Algısı Ölçeği Türkçe'ye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirliği kanıtlanmıştır. DSÖ, Sağlık Bakanlığı ve sağlık otoriteleri tarafından önerilen önlemlerden yararlanarak Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği geliştirilerek geçerlilik ve güvenilirliği kanıtlanmıştır. Her iki ölçeğin de Koronavirüs ve benzeri salgın hastalıklardan etkilenen veya etkilenmesi muhtemel bireylerin salgına yönelik algılarının tespit edilmesinde kullanılması önerilmektedir.

Araştırma sonucunda kadınların erkeklere göre Covid-19 hastalığını daha yüksek düzeyde tehdit olarak algıladıkları ve önlemlere daha fazla uyum gösterdikleri, özel sektör çalışanlarının Covid-19' tehdit olarak algılama düzeylerinin düşük girişimcilerin ise önlemlere uyum düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçta girişimci ve özel sektör çalışanlarının ekonomik kaygıları önemli bir etken olduğu söylenebilir. Girişimcilerin ve özel sektör çalışanlarının pandemi sürecinde ekonomik olarak yeterince desteklenmesi pandemi ile mücadelenin başarısını artırabilir. Covid-19 kişisel tehdit algısı bireylerin önlemlere uyum davranışlarını artırmaktadır. Bu bağlamda sağlık otoriteleri tarafından kamuoyunun açık, net ve tutarlı bir şekilde bilgilendirilmesi, hastalığın ciddiyetinin herkese doğru bir şekilde anlatılması, pandemi ile mücadeleye önemli katkı sağlayacaktır.

Dünya 2003 SARS, 2012 MERS ve 2019 Covid-19 pandemisi olmak üzere son 17 yılda üç ölümcül salgına maruz kalmıştır. Bu salgınlar maalesef son olmayacaktır ve gelecekte benzer ölümcül salgınların olması muhtemeldir (Haseltine, 2020). Bu nedenle bu araştırmada elde edilen sonuçlar mevcut pandemi sürecinin yanı sıra gelecekteki olası salgın dönemlerinde de kullanılabilir bilgiler sunmaktadır. Araştırmada geliştirilen Covid-19 Önlemlerine Uyum Ölçeği'nin başta Koronavirüs olmak üzere, gelecekte meydana gelebilecek benzer salgınlarda bireylerin salgına yönelik uyum davranışlarının değerlendirilmesinde kullanılabilirliği öngörülmektedir.

Araştırmada 65 yaş ve üstü riskli grupta bulunan bireylere ulaşılamamıştır. Bu nedenle gelecekte yapılacak olan araştırmalarda, 65 yaş ve üstü riskli grupta bulunan bireyler üzerinde çalışma yapılması önerilmektedir. Ayrıca Covid-19 önlemlerine uyma davranışlarını etkileyen ekonomik, sosyal, psikolojik, tıbbi ve politik faktörler incelenmelidir.

KAYNAKÇA

- Balay, R., Kaya, A., & Geçdoğan Yılmaz, R. (2014). “Eğitim Yöneticilerinin Hizmetkar Liderlik Yeterlilikleri ile Farklılıkları Yönetme Becerileri Arandaki İlişki”, Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi 4(1), 229-249.
- Bavel, J. J., Baicker, K., Boggio, P. S., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., . . . Willer, R. (2020). “Using Social and Behavioural Science to Support COVID-19 Pandemic Response”, *Nature Human Behaviour*, 4(5), 460-471. doi:10.1038 / s41562-020-0884-z.
- Bish, A., and S. Michie. (2010). “Demographic and Attitudinal Determinants of Protective Behaviours during a Pandemic: A Review”, *British Journal of Health Psychology*, 15(4), 797–824. doi:10.1348/135910710X485826.
- Broadbent E., Wilkes C., Koschwanez H., Weinman J., Norton S., Petrie K.J. (2015). “A Systematic Review and Meta-analysis of the Brief Illness Perception Questionnaire”, *Psychol Health*, 30(11), 1361–1385. doi:10.1080/08870446.2015.1070851.
- Carriere K.R., Garney G., Moghaddam F.M. (2018). “Terrorism as a Form of Violence”. (Ed: Vazsonyi A.T., Flannery D., & DeLisi M.): *The Cambridge Handbook of Violent Behavior and Aggression*. 626–644. doi: 10.1017/9781316847992.034.
- CDC. (2020). “Social Distancing: Keep a Safe Distance to Slow the Spread”. Centers for Disease Control and Prevention: <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/prevent-getting-sick/social-distancing.html>. Erişim Tarihi: 09.03.2021.
- Desai, A.N., & Aronoff, D.M. (2020). “Masks and Coronavirus Disease 2019 (COVID-19)”, *JAMA Patient Page*, 323(20), 2103. doi:10.1001/jama.2020.6437.
- Dryhurst, S., Schneider, C.R., Kerr, J., Freeman, A.L., Recchia, G., Van Der Bles, A. M., ... & van der Linden, S. (2020). “Risk Perceptions of COVID-19 around the World”, *Journal of Risk Research*, 23(7-8), 994-1006. doi:10.1080/13669877.2020.1758193.
- Eikenberry, S.E., Mancuso, M., Iboni, E., Phan, T., Eikenberry, K., Kuang, Y., . . . Gumel, A. B. (2020). “To Mask or not to Mask: Modeling the Potential for Face Mask Use by the General Public to Curtail the COVID-19 Pandemic”, *Infectious Disease Modelling*, 5, 293-308. doi:10.1016/j.idm.2020.04.001.
- Farooq, A., Laato, S., & Islam, N.A. (2020). “Impact of Online Information on Self-Isolation Intention During the COVID-19 Pandemic: Cross-Sectional Study”, *Journal of Medical Internet Research*, 22(5), e19128. doi:10.2196/19128.
- Gesser-Edelsburg, A., Cohen, R., Hijazi, R., & Shahbari, N.A.E. (2020). “Analysis of Public Perception of the Israeli Government’s Early Emergency Instructions Regarding COVID-19: Online Survey Study”, *Journal of medical Internet research*, 22(5), e19370. doi:10.2196/19370.
- Haselltime, W.A. (2020). “Want to Prevent another Coronavirus Epidemic?”, *Scientific American*. <https://blogs.scientificamerican.com/observations/want-to-prevent-another-coronavirus-epidemic/>. Erişim Tarihi: 09.03.2021.
- İçişleri Bakanlığı. (2021). “Basın Açıklaması”, <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi18ocak>, Erişim Tarihi: 19.01.2021.
- Jahangiry, L., Bakhtari, F., Sohrabi, Z., Reihani, P., Samei, S., Ponnet, K., & Montazeri, A. (2020). “Risk Perception related to COVID-19 among the Iranian General Population:

- An Application of the Extended Parallel Process Model”, *BMC public health*, 20(1), 1-8. doi: 10.1186/s12889-020-09681-7.
- Jamaludin, S., Azmir, N.A., Ayob, A.F., & Zainal, N. (2020). “COVID-19 Exit Strategy: Transitioning towards a New Normal”, *Annals of Medicine and Surgery*, 59, 165-170. doi: 10.1016/j.amsu.2020.09.046.
- Jin, J.M., Bai, P., He, W., Wu, F., Liu, X.F., Han, D.M., ... & Yang, J.K. (2020). “Gender Differences in Patients with COVID-19: Focus on Severity and Mortality”, *Front Public Health*, 8, 152. doi: 10.3389/fpubh.2020.00152.
- Jose, R., Narendran, M., Bindu, A., Baevi, N., Manju, L., & Benny, P.V. (2021). “Public Perception and Preparedness for the Pandemic COVID 19: A Health Belief Model Approach”, *Clinical Epidemiology and Global Health*, 9, 41-46. doi: 10.1016/j.cegh.2020.06.009.
- Kavaklı, M., Ak, M., Uğuz, F., & Türkmen, O.O. (2020). “The Mediating Role of Self-compassion in the Relationship between Perceived COVID-19 Threat and Death Anxiety”, *Turkish Journal of Clinical Psychiatry*, 23. doi: 10.5505/kpd.2020.59862.
- Khosrav, M. (2020). “Perceived Risk of COVID-19 Pandemic: The Role of Public Worry and Trust”, *Electronic Journal of General Medicine*, 17(4), em203. doi:10.29333/ejgm/7856.
- Lalot, F., Abrams, D., & Travaglino, G.A. (2020). “Aversion Amplification in the Emerging COVID-19 Pandemic: The Impact of Political Trust and Subjective Uncertainty on Perceived Threat”, *J Community Appl Soc Psychol*, 1-10. doi:10.1002/casp.2490.
- Linares, J.J.G, Jurado, M.D.M.M., Martinez, A.M., Jimenez-Rodriguez, D., & Perez-Fuentes, M.D.C.P. (2021). “The Repercussions of Perceived Threat from COVID-19 on the Mental Health of Actively Employed Nurses”, *International Journal of Mental Health Nursing*, 30(3), 724-732. doi:10.1111/inm.12841.
- Liu, S., Lithopoulos, A., Zhang, C.-Q., Garcia-Barrera, M.A., & Rhodes, R.E. (2021). “Personality and Perceived Stress during COVID-19 Pandemic: Testing the Mediating Role of Perceived Threat and Efficacy”, *Personality and Individual Differences*, 168 (1), 110351. doi:10.1016/j.paid.2020.110351.
- Mazza, C., Ricci, E., Biondi, S., Colasanti, M., Ferracuti, S., Napoli, C., & Roma, P. (2020). “A Nationwide Survey of Psychological Distress among Italian People during the COVID-19 Pandemic: Immediate Psychological Responses and Associated Factors”, *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(9), 3165. doi:10.3390/ijerph17093165 .
- Mertens, G., Gerritsen, L., Duijndam, S., Salemink, E., & Engelhard, I.M. (2020). “Fear of the Coronavirus (COVID-19): Predictors in an Online Study Conducted in March 2020”, *Journal of Anxiety Disorders*, 74, 102258. doi:10.1016/j.janxdis.2020.102258.
- Ning, L., Niu, J., Bi, X., Yang, C., Liu, Z., Wu, Q., ... & Liu, C. (2020). “The Impacts of Knowledge, Risk Perception, Emotion and Information on Citizens’ Protective Behaviors during the Outbreak of COVID-19: A Cross-sectional Study in China”, *BMC Public Health*, 20(1), 1-12. doi: 10.1186/s12889-020-09892-y.
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory* (Third Edition). New York: McGraw-Hill.

- Pan, S.L., Cui, M., & Qian, J. (2020). "Information Resource Orchestration during the COVID-19 Pandemic: A Study of Community Lockdowns in China", *International Journal of Information Management*, 54, 102143. doi: 10.1016/j.ijinfomgt.2020.102143.
- Regalado, A. (2020). "What is herd immunity and can it stop the coronavirus?" MIT Technology Review: <https://www.technologyreview.com/2020/03/17/905244/what-is-herd-immunity-and-can-it-stop-the-coronavirus/>. Erişim Tarihi: 09.03.2021.
- Rogers, R.W. (1983). *Cognitive and Physiological Processes in Fear Appeals and Attitude Change: A Revised Theory of Protection Motivation*. (Ed: J. Cacioppo & R. Petty), *Social psychophysiology*. New York, NY: Guilford Press. 53–177).
- Rousseau, D.L., & Garcia-Retamero, R. (2007). "Identity, Power, and Threat Perception: A Cross-national Experimental Study" *Journal of Conflict Resolution*, 51(5), 744-771. doi: 10.1177/0022002707304813.
- Sağlık Bakanlığı. *Türkiye COVID-19 Hasta Tablosu*. COVID-19 Bilgilendirme Platformu: <https://covid19.saglik.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 27.06.2021.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., & Müller, H. (2003). "Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures", *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Soto-Acosta, P. (2020). "COVID-19 Pandemic: Shifting Digital Transformation to a High-Speed Gear", *Information Systems Management*, 37(4), 260-266. doi: 10.1080/10580530.2020.1814461.
- Stein, J.G. (2013). *Threat Perception in International Relations*. (Ed: L. Huddy, D. O. Sears, & J. S. Levy), *The Oxford handbook of political psychology* (p. 364–394). Oxford University Press. doi: 10.1093/oxfordhb/9780199760107.013.0012.
- Stephan, W.G., Stephan, C.W., & Gudykunst, W.B. (1999). "Anxiety in Intergroup Relations: A Comparison of Anxiety/Uncertainty Management Theory and Integrated Threat Theory", *International Journal of Intercultural Relations*, 23(4), 613-628. doi: 10.1016/S0147-1767(99)00012-7.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. (2013). *Using Multivariate Statistics (Six Edition)*. Boston: Pearson.
- Tirupathi, R., Bharathidasan, K., Palabindala, V., Salim, S.A., & Al-Tawfiq, J.A. (2020). "Comprehensive Review of Mask Utility and Challenges during the COVID-19 Pandemic", *Le Infezioni in Medicina*, 28(suppl 1), 57-63.
- Usher, K., Durkin, J., & Bhullar, N. (2020). "The COVID Pandemic and Mental Health Impacts", *International Journal of Mental Health Nursing*, 29(3), 315-318. doi:10.1111/inm.12726.
- Van der Weerd, W., Timmermans, D.R., Beaujean, D.J., Oudhoff, J., van Steenbergen, J.E. (2011). "Monitoring the Level of Government Trust, Risk Perception and Intention of the General Public to Adopt Protective Measures during the Influenza A (H1N1) Pandemic in the Netherlands", *BMC public health*, 11(1), 575. doi: 10.1186/1471-2458-11-575.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C.S., & Ho, R.C. (2020). "Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China",

International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(5), 1-25.
doi:10.3390/ijerph17051729.

- Wheaton, B., Muthén, B., Alwin, D.F., & Summers, G.F. (1977). "Assessing Reliability and Stability in Panel Models", *Sociological Methodology*, 8, 84-136.
- WHO. (2021). "*WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard*", World Health Organization: <https://covid19.who.int>. Erişim Tarihi: 27.06.2021.
- Wnuk, A., Oleksy, T., & Maison, D. (2020). "The Acceptance of COVID-19 Tracking Technologies: The Role of Perceived Threat, Lack of Control, and Ideological Beliefs", *Plos One*, 15(9), e0238973. doi:10.1371/journal.pone.0238973.